

הכיבוש: 47 שנים של זמניות

לעיתים נדמה כאילו הכיבוש הוא נחלת העבר. כמעט שלא קורה כבר שנים נאלצות ללדת במחסום, ומעשים של הרג, אלימות והרס התמעטו. ישראל כבר אינה מעורבת בקביעת תכנית הלימודים של הילדים הפלסטינים וחיילי צה"ל כבר לא מוצבים באופן קבוע בקסבה של שכם. במקום כל אלה אנחנו שומעים על עיר חדשה שהפלסטינים בונים בגדה ועל שיתוף פעולה ביטחוני עם הרשות הפלסטינית.

אולם הכיבוש עדיין כאן. הוא מתקרב כבר לשנתו החמישים. דור שלישי ואף רביעי של פלסטינים וישראלים כבר נולדו לתוכו וזוהי המציאות היחידה שהם מכירים. הסכמי אוסלו, שנחתמו לפני כעשרים שנה, הביאו להקמת הרשות הפלסטינית ובכך נוצרה אשליה שהשפעתה של ישראל על חיי הפלסטינים הפכה כמעט לשולית. אולם, עד היום ישראל היא הגורם המשפיע ביותר על חיי היומיום של כל תושבי הגדה.

מיד לאחר המלחמה סיפחה ישראל כ-70,000 דונם משטח הגדה לגבולותיה המוניציפליים של ירושלים והחילה עליהם את החוק הישראלי. סיפוח זה נעשה בניגוד להוראות המשפט הבינלאומי ומעמדה של מזרח ירושלים כשטח כבוש אינו שונה מזה של שאר הגדה המערבית. תושבי השטח סובלים מהפרות זכויות אדם מצד ישראל, אולם מאחר ששטח זה אינו נתון לשלטון צבאי ותושביו כפופים למערכת המשפט הישראלית, מסמך זה אינו עוסק בהם והוא מתמקד רק בשטח הגדה המערבית שלא סופח לישראל.

מיעדת להרחבתן. הקמת הגדר במיקומה הנוכחי גורמת לפגיעה קשה בזכויותיהם של פלסטינים הגרים בסמוך לה, שחלקם נכלאו במובלעות, והיא משבשת את שגרת חייהם: היא מגבילה את גישתם לאדמותיהם החקלאיות, לשירותים חיוניים ולבני משפחה וחברים שנותרו מצדה השני של הגדר ומונעת כל אפשרות לפיתוח באזורים אלה.

נוכחותם של אזרחים ישראלים בגדה וקיומם של התנחלויות ומאחזים המפוזרים בכל שטחה, הם הסיבה העיקרית לנוכחות המסיבית של כוחות הביטחון הישראליים בגדה. אלה מקדישים משאבים רבים כדי להבטיח שהפלסטינים אינם מפריים את הצווים הצבאיים שנועדו להרחיק אותם משטחי ההתנחלויות וכן כדי למנוע מהם לפגוע במתנחלים ובהתנחלויות – התקפות שאינן מוסריות ואינן חוקיות, למרות היותן של ההתנחלויות הפרה של הוראות המשפט ההומניטארי הבינלאומי. נוכחות זו של כוחות הביטחון יוצרת חיכוך יומיומי בינם לבין התושבים הפלסטינים ומובילה בתורה להפרות של זכויות האדם על ידי כוחות הביטחון, כולל מעשי אלימות וירי בלתי חוקי.

למרות שהגדה המערבית אינה חלק משטחה הריבוני של המדינה, ישראל החילה כמעט את כל החוק הישראלי על ההתנחלויות ועל המתנחלים. כתוצאה מכך, נהנים המתנחלים מכל הזכויות המוקנות לאזרחי מדינות דמוקרטיות, בדומה לשאר אזרחי ישראל הגרים בתוך גבולות הקו הירוק.

ההתנחלויות הן כיום הגורם המשפיע ביותר על מציאות החיים בגדה המערבית: מאות אלפי אזרחים ישראלים גרים בלמעלה מ-200 התנחלויות ומאחזים ברחבי הגדה, שכולם הוקמו בניגוד להוראות המשפט ההומניטארי הבינלאומי וחלקם אף בניגוד לחוק הישראלי.

מאות אלפי דונמים של קרקע, כולל שטחי מרעה ושטחים חקלאיים, נלקחו מהפלסטינים לטובת הקמתם. חלק ניכר מהשטחים הללו הוכרוזו "אדמות מדינה", תוך הסתמכות על פרשנות מפוקפקת של החוק; שטחים אחרים נגזלו לצורך כך מהפלסטינים באמצעות קביעת עובדות בשטח ותוך שימוש באלמות. בנוסף, הוקצו להתנחלויות בנדיבות שטחים נרחבים, הגדולים פי כמה משטח הבנוי. כל שטחי ההתנחלויות הוכרוזו "שטחים צבאיים סגורים" אליהם נאסר על פלסטינים להיכנס בלי היתר.

ההשלכות של ההתנחלויות על זכויות האדם של הפלסטינים חורגות בהרבה מהיקף הקרקע שנגזלה לצורך הקמתן: קרקעות נוספות הופקעו מהם לטובת סלילת מאות ק"מ של כבישים עוקפים עבור המתנחלים; מחסומים ואמצעים אחרים המגבילים רק את תנועתם של פלסטינים הוצבו בהתאם למיקומן של ההתנחלויות; אדמות חקלאיות רבות של פלסטינים – בתוך שטחן של ההתנחלויות ומחוצה להן – נחסמו בפועל בפני בעליהן הפלסטינים; והתוואי המפותל של גדר ההפרדה נקבע בתוך שטח הגדה בעיקר כדי להותיר מצידה המערבי כמה שיותר התנחלויות ושטחים נרחבים שישראל

שטח אחד: שתי אוכלוסיות, שני משטרים

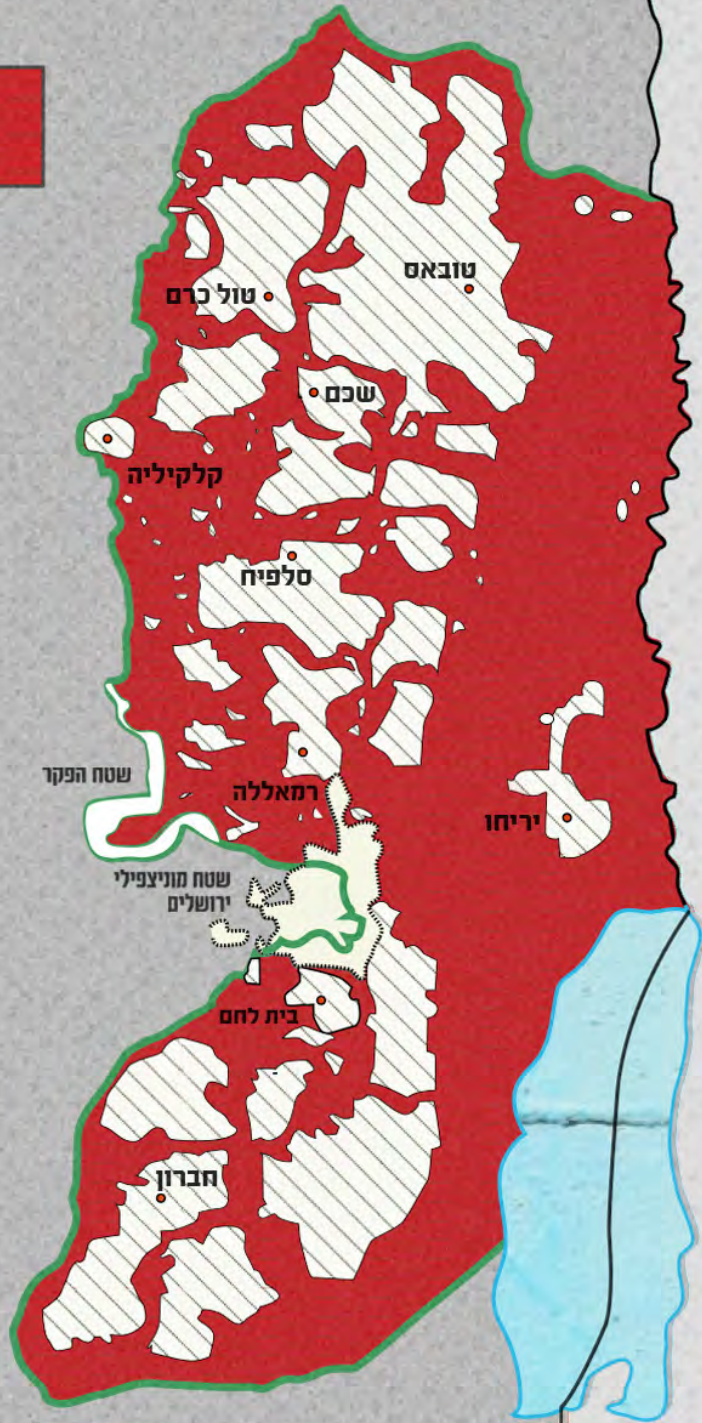
פלטטינים בגדה	מתנחלים בגדה	
כפופים למערכת המשפט הצבאית, גם בעבירות פליליות ועבירות תעבורה. מערכת המשפט הצבאית נועדה להגן על רשויות הכיבוש, ולא – כמו מערכת משפט אזרחית – על האזרחים. המערכת פועלת בניגוד לכללי ההליך ההוגן ובניגוד לעקרונ של פומביות הדיון.	נשפטים בבתי משפט אזרחיים בתוך שטחה הריבוני של ישראל. בתי משפט אלה מעניקים לעצירים ולנאשמים את כל ההגנות המשפטיות שמהן נהנים אזרחים במדינה דמוקרטית.	בפני מי שומדים לדין?
החקיקה הצבאית מקנה לקטינים הגנות מצומצמות ביותר בהשוואה לאלה הניתנות לאזרחי ישראל. קטינים פלסטינים נחקרים ונעצרים באופן קבוע תוך הפרה של זכויותיהם.	נהנים מההגנות המעוגנות בחוק הנוער בנוגע לחקירה, מעצר ושפיטה. המשטרה מחויבת לא לעכב או לחקור ולא לעצור קטינים מתחת לגיל 12 – גיל האחריות הפלילית.	קטינים בהליך הפלילי
מערכת התכנון של המנהל האזרחי פועלת ככלל להגבלת הבנייה הפלסטינית בשטחי C, מה שפוגע באפשרות לפיתוח של יישובים פלסטיניים גם בשאר שטחי הגדה.	מערכת תכנון מודרנית שקיימת בהתנחלויות מאפשרת את פיתוחן ואת צמיחתן, וכוללת בניית כבישים, תשתיות ומפעלי תעשייה לטובת תושביהן.	תכנון ובנייה
רוב עתודות הקרקע הנחוצות לפיתוח חקלאי או כלכלי פלסטיני הן בשטח C, לרבות קרקעות בבעלות פלסטינית פרטית. כל בנייה ופיתוח בקרקעות אלה כפופים לאישור ישראל, הנמנעת ככלל ממתן היתרים לכך.	ההתנחלויות נהנות מהקצאה נדיבה של קרקע: מאות אלפי דונמים בגדה הוגדרו על ידי הממשלה "אדמות מדינה" והן מוקצות באופן כמעט בלעדי לשימוש ההתנחלויות.	שימוש בקרקעות
סובלים ממצוקת מים כרונית. שיפוץ הרשת וקידוחים חדשים בשטח C – החיוניים לכל האוכלוסיה הפלסטינית – מחייבים אישור של ישראל, המתנה את הסכמתה בהסכמה פלסטינית לקידום פרויקטים עבור ההתנחלויות.	נהנים מהקצאת מים המכסה את כל צרכיהם, בדיוק כמו אזרחים בתוך ישראל. נהנים מהקצאות מים נדיבות לחקלאות.	מים
כל כניסה ויציאה מהגדה כפופה לאישור ישראל. התנועה בתוך הגדה כפופה להחלטות של מערכת הביטחון, וקיימים עדיין כמה עשרות מחסומים פנימיים בתוך הגדה, הגם שרובם אינו מאייש באופן קבוע.	תנועה חופשית אל הגדה ומוחוץ לה וברוב כבישי הגדה, למעט איסור כניסה לשטחי A, בדומה לאיסור החל על כל האזרחים הישראליים.	חופש התנועה
החקיקה הצבאית מגדירה כמעט כל סוג של מחאה פלסטינית נגד הכיבוש כבלתי חוקית, מה שמאפשר להעמיד לדין משתתפים ומארגנים. כוחות הביטחון מפזרים גם הפגנות לא אלימות תוך שימוש בכוח ובאמצעים לפיזור הפגנות.	נהנים מהזכויות להפגין ולמחות המוקנות על פי חוק לאזרחים במדינת ישראל.	חופש הביטוי והמחאה
אין אפשרות להצביע בבחירות לכנסת, למרות שממשלת ישראל מקבלת החלטות המשפיעות על גורלם, והרשות הפלסטינית נטולת סמכויות בתחומים רבים.	זכאים להשתתפות מלאה בבחירות לכנסת, למרות שהם חיים מחוץ לשטחה הריבוני של ישראל.	השתתפות פוליטית

סי-פוח? חלוקה לאזורים בגדה המערבית

שטחי סי:

- כ-60% מהגדה המערבית
- שליטה ביטחונית ישראלית מלאה
- שליטה אזרחית ישראלית בתחומים הנוגעים לקרקע
- הגבלת בנייה ופיתוח פלסטיניים
- הרחבת התנחלויות
- ניצול משאבים טבעיים באופן גורף לטובת ישראלים
- אוכלוסיה: 180,000 פלסטיניים, 325,500 מתנחלים

שטחי A - שליטת הרשות הפלסטינית
שטחי B - שליטה בטחונית ישראלית,
שליטה אזרחית פלסטינית

בְּצֵלֶם
B'TSELEM
بتسيلم

הסכמי אוסלו: אשלייה של שלטון עצמי

בגדה גרים בשטחים אלה, כמעט כל עתודות הקרקע הנחוצות לפיתוח של יישוביהם נותרו בשטח C, ובהם קרקעות רבות שהיו בתחום המוניציפאלי של יישוביהם ואשר נמצאות בחלקן בבעלותם הפרטית. כל שימוש בקרקעות אלה להרחבת היישובים שנתרו בשטחי A ו-B, להקמת מפעלי תעשייה, להנחת צינור מים או לסלילת כביש, כפוף לאישורה של ישראל, הנמנעת ככלל ממתן היתרים כאלה.

ישראל ממשיכה גם לשלוט באופן אישי בכל תושבי הגדה המערבית, הנתונים לכאורה לשלטון הרשות הפלסטינית: כל מעבר של פלסטינים מעיר לעיר ומאזור לאזור כרוך במעבר דרך שטח הנתון לשליטתה המוחלטת של ישראל וכך נכפה עליהם מגע עם כוחות הביטחון הישראליים. כוחות אלה נכנסים תדיר לשטחי A ו-B, לרוב בשיתוף פעולה עם הרשות הפלסטינית. ישראל גם ממשיכה לשלוט במרשם האוכלוסין ולקבוע מי ייחשב לתושב הגדה והיא ממשיכה לקיים את מערכת המשפט הצבאית בגדה, שבה היא שופטת מדי שנה אלפי פלסטינים – לרבות תושבים של שטחי A ו-B. בנוסף, כל תושבי הגדה הפלסטינים אינם יכולים לצאת לחו"ל ללא אישור ישראלי ואזרחים זרים אינם יכולים להיכנס לגדה ללא אישור כזה. הרשויות הישראליות מוסמכות לעצור אותם ולגרשם, גם אם הם נמצאים בשטחי A ו-B.

בניגוד למטרתם המוצהרת, הסכמי אוסלו דווקא מאפשרים לישראל לקבע את שליטתה בכל שטח הגדה, לנצל אותו לצרכיה ולהשפיע על היבטים משמעותיים בחיי היומיום של כל תושביה הפלסטינים.

כיצד? לתקופת בנייה, שאמורה היתה להימשך חמש שנים עד לחתימה על הסדר הקבע, חולקה השליטה בגדה המערבית: כ-40% משטח הגדה, שהיו ברובם שטח פלסטיני בנוי כבר בעת החתימה על ההסכמים, ושבהם גר כבר אז הרוב המכריע של האוכלוסייה הפלסטינית, הועברו לשליטה מלאה או חלקית של הרשות הפלסטינית והוגדרו כשטחי A ו-B. ישראל הותירה בידה את השליטה המלאה בכ-60% הנותרים של שטח הגדה, שכונו שטח C, ואשר כללו, בין השאר, את שטחן של כל ההתנחלויות.

ישראל מתייחסת אל שטח C ככזה שנועד לשרת את צרכיה בלבד, תוך התעלמות מוחלטת מזמניותו של ההסדר: היא ניצלה את השטח כדי להרחיב את ההתנחלויות, ואוכלוסיית המתנחלים יותר משילשה את עצמה מאז. בו זמן, היא אינה רואה עצמה מחויבת כלל לאוכלוסייה הפלסטינית החיה בשטח זה, המונה על פי הערכות בין 200 ל-300 אלף נפש, ומונעת ממנה כמעט כל בנייה ופיתוח בעילות שונות. שטחים עצומים בגדה הוכרוזו על ידה שטחים צבאיים ואדמות מדינה, שהבנייה בהם אסורה. בשטח המצומצם שנוותר נמנע המנהל האזרחי מלהכין תכניות מתאר שישקפו את צרכי האוכלוסייה. כאשר הפלסטינים בונים, בלית ברירה, בלי היתרי בנייה, מאיים המנהל להרוס את בתיהם ובחלק מהמקרים הוא אף מממש את איומיו.

מדיניות זו נועדה, בין השאר, כדי לדחוק את הפלסטינים משטח C, בין השאר במטרה להקל בעתיד על סיפוחו לישראל. היא מקבלת ביטוי אלים במיוחד ביחסה של ישראל לעשרות קהילות נוודיות למחצה הפזורות בשטחי C, שאת תושביהן מגרשות הרשויות, או מנסות לגרש, מבתיהם ומשטחי מגוריהם.

השטחים שהועברו לרשות הפלסטינית, שהוגדרו כאזורי A ו-B, אינם רציפים אלא מורכבים מעשרות "איים" המוקפים באזורים שהוגדרו כשטח C. כך, למרות שרובם המכריע של הפלסטינים

הריסת בתים

בִּצְלֵם
B'TSELEM
بتسيلم

עובדות על שטח C

- 1 המנהל האזרחי מסרב להכין תכניות מתאר לכ-160 כפרים פלסטיניים בשטח C, לתושבים אין כל אפשרות לבנות בהם באופן חוקי.
- 2 האוכלוסייה גדלה ודווקא לבתי מגורים, למבני ציבור ולתשתיות.
- 3 בהיעדר כל אפשרות אחרת, התושבים בונים ללא היתרים.
- 4 המכנים נתונים בסכנת הריסה מצד המנהל האזרחי, שהרים בפועל כ-3,000 מבנים מאז שנת 2000.

1 בקשות להיתרי בנייה שמוגשות על אף מצב זה נדחות ברוב המכריע של המקרים.

גירוש

בִּצְלֵם
B'TSELEM
بتسيلم

עובדות על שטח C

הרשויות הישראליות נהגות פעולות שונות כדי לגרש עשרות קהילות פלסטיניות המונות כ-7,000 נפש ממקום מגוריהן בשטח C

- 1 כ-3,000 בדואים בסכנת גירוש משטח שיועד להרחבת ההתנחלות מעלה אזורים ומסביבותיה.
- 2 כ-1,000 מתושבי דרום הר חברון בסכנת גירוש בטענה שהם מתגוררים בשטח אש.
- 3 כ-200 תושבי ערב א-רמדין בסכנת גירוש לאור שנבאלו במובלעת בין גדר ההפרדה לרמ הירוק.
- 4 כ-2,700 תושבים בבקעת הירדן בסכנת גירוש ליישובי קבע. מעת לעת מפנים את חלקים לצורך אימונים צבאיים.

"תפיסה לוחמתית זמנית"?

בשטח C, כבתוך שלה, כאילו היה נתון לריבונותה המלאה: היא גוזלת קרקעות, מנצלת לצרכיה את שאר משאבי הטבע באזור ומקימה בו יישובי קבע. במקביל, היא מתנערת מהחובות שמטילים עליה דיני הכיבוש כלפי כל התושבים הפלסטינים בגדה, שרשאים לבנות את בתיהם רק בכ-40% משטחה, ובכלל זה החובה לשמור על ביטחונם, להגן על זכויות הקניין שלהם ולאפשר להם לממש את זכותם לדיו, לרווחה ולפרנסה.

במהלך השנים יצרה ישראל בהדרגה, בתוך שטח הגדה, שני משטרים נפרדים שתחולתם מבוססת על זהות לאומית: משטר אחד למתנחלים ומשטר אחר לפלסטינים. המתנחלים נהנים מכל הזכויות הניתנות לאזרחים חיים במדינה דמוקרטית.

לעומת זאת, הפלסטינים חיים תחת משטר צבאי נוקשה, המשרת בראש ובראשונה את האינטרסים של ישראל ושל המתנחלים. הם כפופים לשורה של צווים צבאיים המגבילים אותם ופוגעים בזכויותיהם והם אינם יכולים להשתתף בבחירתם של הנציגים הישראליים המכהנים בגופים האחראים לקבלת ההחלטות הנוגעות להם.

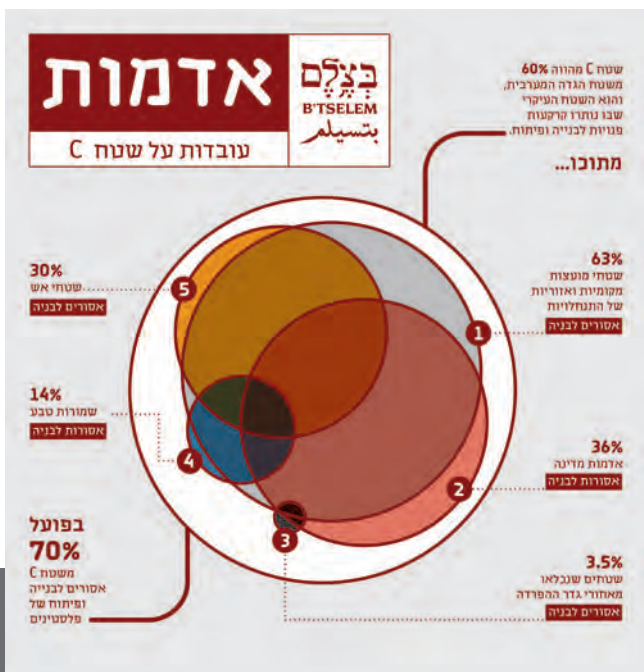
ישראל רכשה את שליטתה בגדה המערבית באמצעות כוח צבאי. עד היום, טרם הוכרע מעמד הקבע של הגדה וישראל מקיימת בה משטר צבאי, הנקרא כיבוש.

על אף הקונוטציות הפוליטיות והרגשיות הנלוות כיום למילה "כיבוש", זהו מונח משפטי המתאר את מעמדו של שטח שאינו חלק משטחה הריבוני של המדינה, אשר השתלטה עליו במסגרת סכסוך מזוין.

כיום אין כמעט מחלוקת – בקרב משפטנים בינלאומיים, שופטי בית המשפט העליון ובכירי הצבא – כי דיני הכיבוש הם המסדירים את חובותיה ואת סמכויותיה של ישראל בגדה המערבית.

מכיון שהמשפט הבינלאומי אוסר על סיפוח שטח באמצעות שימוש בכוח, דינים אלה קובעים כי המדינה הכובשת אינה הופכת לריבון בשטח הכבוש ושלטונה בו נועד להיות זמני, עד להשגת הסדר מדיני שבו יוסדר מעמדו של השטח.

אולם, התנהלותה של ישראל בשטח מלמדת כי היא אינה רואה בכיבוש מציאות זמנית ובמקום זאת, היא עושה בשטח הגדה, ובעיקר

הכיבוש כאן. כדי להישאר.

בחסות ניצול של המסגרת המשפטית ההולמת מציאות קצרת טווח, ישראל יצרה בגדה מציאות אשר לא רק מנשלת, מדכאת ורומסת זכויות אדם כבר כמעט חמישים שנה, אלא גם מבטאת כוונות ארוכות טווח מרחיקות לכת. האשלייה כאילו אפשרי להמשיך כך הולכת ומתקבעת, בזמן שמציאות זו מקבעת את העוול ומשמעותה ההכרחית היא הפרה יומיומית של זכויות האדם של התושבים הפלסטינים החיים תחת כיבוש. מציאות זו לא תשתנה אלא ביום שבו יסתיים הכיבוש.

בצלם - מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים - פועל מזה למעלה משני עשורים למען זכויות האדם בגדה המערבית וברצועת עזה וכדי להבטיח עתיד שבו יחיו ישראלים ופלסטינים בחירות ובכבוד.

בצלם
B'TSELEM
بتسيلم

לתמיכה והצטרפות:

www.btselem.org

mail@btselem.org

טלפון: 02-6735599

btselemheb

@btselem

btselem